

Токуєва А. О.

СТАНОВЛЕННЯ МОРСЬКОЇ ОСВІТИ З ЧАСІВ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ

У статті розглянуто питання формування морської освіти за часів незалежності України. Досліджено зміни в системі морської освіти. Виявлено зв'язок між національною освітою та міжнародною морською освітою. Відзначено зміни в економічному та соціальному просторі незалежної держави. У досліджений період зміни відбулися не лише в незалежній Україні, а й у цілому світі. Особливу увагу було приділено вивченню англійської мови. Вимоги до офіцерів також змінилися, центр уваги переміщується на безпеку життєдіяльності та охорону навколишнього середовища. Все це призвело до значних змін у морській системі. У статті проаналізовано стан дослідницької проблеми в педагогічній теорії та навчальній практиці та розкрито суть основних дослідницьких питань. Також розкрито особливості практичної підготовки в морських школах. Сучасний період реформування системи морської освіти розпочався з незалежності України. Морська освіта - це продуктивне досягнення власного минулого незалежної держави. Протягом 1991-1995 рр. вирішувалося питання щодо майбутнього Чорноморського флоту і відбулося різке скорочення не лише кількості суден та прибережної економіки України, а й професійно-технічних училищ та технічних коледжів морських фахівців, виділених як пауза. Завдяки інтеграції України у світовий освітній та професійний простір та переорієнтації національної системи навчання та сертифікації моряків на стандарти та вимоги міжнародної морської галузі, необхідністю впровадження у навчальний процес був актуалізований компетентнісний підхід, що є результатом діяльності морських навчальних закладів, визначених переліком компетенцій відповідно до освітньо-кваліфікаційних характеристик фахівця.

Ключові слова: незалежна Україна, освіта, морська освіта, міжнародні конвенції, комунікативний підхід.

Дата надходження статті: «23» серпня 2019 р.

УДК 378.046-021.68:80 (477.7)»1984-2014»

Чух Г. П.*

РОЗВИТОК ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ ВЧИТЕЛІВ ФІЛОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН ПІВДНЯ УКРАЇНИ В 1984-2014 РР.

У статті на матеріалі нормативних галузевих документів і практичних результатів діяльності інститутів удосконалення вчителів розкрито особливості функціонування закладів, що здійснювали підвищення кваліфікації педагогів Півдня України в 1984-2014 рр. — національноспрямований період розвитку означеної галузі освіти. Проаналізовано вплив освітньої реформи 1984 року на діяльність відповідних закладів підвищення кваліфікації вчителів філологічних дисциплін Півдня України; схарактеризовано основні напрями професійного зростання педагогів, що відбувалося у зв'язку з тодішніми нововведеннями. Стаття містить аналіз чинників розвитку післядипломної освіти вчителів філологічних дисциплін Півдня України в постреформаційний період.

Дослідження дало можливість визначити позитивні і негативні тенденції функціонування закладів підвищення кваліфікації вчителів філологічних дисциплін в досліджуваний період. Такий історико-педагогічний пошук є актуальним для вивчення можливості екстраполяції досвіду післядипломної освіти вчителів філологічних дисциплін Півдня України в сучасний освітній простір.

Зроблено висновок, що система підвищення кваліфікації як одна з підсистем післядипломної педагогічної освіти досліджуваного періоду характеризується частими спробами реформування всієї освітньої галузі й мовно-літературної освіти зокрема та переорієнтацією й перепідготовкою вчителів відповідно до вимог часу. У контексті суспільних

*© Чух Г. П.

змін шкільна мовно-літературна освіта мала безпосередню проєкцію на діяльність закладів післядипломної педагогічної освіти вчителів філологічних дисциплін південних областей України, які визначали метою своєї діяльності створення сприятливих умов для забезпечення освітніх потреб професійного вдосконалення педагогів, у тому числі й підвищення рівня кваліфікації вчителів.

Ключові слова: післядипломна освіта, філологічні дисципліни, система підвищення кваліфікації вчителів Півдня України.

Історико-педагогічні пошуки дають можливість констатувати низку закономірностей розвитку, позитивні чинники й недоліки в організації процесу підвищення кваліфікації, у тому числі й учителів філологічних дисциплін, характерні особливості функціонування, можливості й перспективи модернізації.

Різні аспекти функціонування системи підвищення кваліфікації як однієї з підсистем післядипломної педагогічної освіти вивчали вітчизняні науковці. Нами здійснено аналіз історико-педагогічних пошуків Жорової І. Я., Крисюка С. В., Кузьмінського А. І., Примакової І. Я., Худомінського П. В та ін. Аналіз наукових досліджень засвідчив ґрунтовність вивчення післядипломної педагогічної освіти в різні періоди, у тому числі й у 1984-2014 рр. Водночас маємо констатувати відсутність праць з історії педагогіки, які б висвітлювали регіональні особливості розвитку післядипломної педагогічної освіти вчителів філологічних дисциплін цього періоду. Малодослідженими залишаються її потенціал, результати і наявні суперечності

Мета статті – визначення особливостей розвитку вітчизняної системи післядипломної педагогічної освіти в означений період, аналіз впливу освітньої реформи 1984 року на діяльність закладів підвищення кваліфікації вчителів філологічних дисциплін Півдня України; характеристика основних напрямів професійного зростання педагогів, що відбувалося у зв'язку з тодішніми нововведеннями.

1985-2014 рр. – період формування та вдосконалення системи післядипломної освіти, що має ознаки розбудови національної системи освіти в усіх ланках галузі й поділяється на 2 субперіоди.

1-й субперіод – 1985-1990 рр. – закінчення радянських часів розвитку вітчизняної освіти, які стали основою для розбудови національної системи освіти.

Вивчення урядових документів, наказів та інструкцій Міністерства освіти УРСР, архівів функціонування ОІУВ, що здійснювали підвищення кваліфікації вчителів філологічних дисциплін у 80-х рр. ХХ століття, дозволяє долучитися до висновків вітчизняних учених (Березівської Л. Д. [2], Жорової І. Я. [4], Савченко О. Я. [13], Примакової В. В. [4]) про те, що в перші роки реформа освітньої галузі не дала очікуваних результатів, хоч, на думку Березівської Л. Д., проголошення і реалізація радянської директивної реформи стало поштовхом для перебудови освіти на засадах деідеологізації, деуніфікації, надання національного спрямування освітній політиці [1].

2-й субперіод (1991-2014 рр.) відзначений формуванням післядипломної освіти учителів філологічних дисциплін як системи після здобуття Україною незалежності.

Відстежимо нормативні галузеві документи й практичні результати діяльності інститутів удосконалення вчителів досліджуваного періоду за документами профільного міністерства.

У наказі Міністерства народної освіти УРСР від 25 січня 1989 року відзначено, що на виконання постанови ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР від 06.02.88 р. № 166 «Про перебудову системи підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів працівників і спеціалістів народного господарства» та для проведення атестації підвідомчих закладів підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів заплановано у 1989 р. проведення атестації 39 таких закладів. Серед них – Миколаївський, Одеський і Херсонський ОІУВ [9].

У наказі Міністерства освіти УРСР «Про організаційно-методичну діяльність Миколаївського обласного ІУВ...» відзначено позитивну діяльність Миколаївського обласного ІУВ з організації диференційованої курсової перепідготовки, методичної роботи з педагогічними кадрами, поширення передового педагогічного досвіду та проведення науково-експериментальних досліджень. Цей заклад спільно з обласним управлінням народної освіти та методичними установами визначив й послідовно реалізовував основні напрями методичної роботи з педагогічними кадрами. Увага зосереджувалася на забезпеченні безперервної освіти, диференційованого підходу до курсової перепідготовки кадрів, проведенні методичної роботи на основі діагностики й рівня професійної майстерності. Наказом міністерства дозволено в порядку експерименту Миколаївському обласному ІУВ самостійно формувати навчально-тематичні плани курсів підвищення кваліфікації вчителів на основі вивчення рівня професійної компетентності кадрів та заяв закладів народної освіти [7, с. 20].

Велися пошуки оптимальних структур методичних установ південних областей. Зокрема, у м. Миколаєві за рахунок реорганізації районних методичних кабінетів створено єдиний міський методичний центр, основними напрямками якого стало забезпечення необхідних умов для підвищення компетентності педагогічних кадрів, пошуки активних форм поширення передового педагогічного досвіду, досягнень психолого-педагогічної науки. Важливим фактором активізації методичної роботи з педагогічними кадрами стало звільнення методистів від інспекторських функцій. Це дало можливість цілеспрямовано здійснювати роботу з перебудови навчально-виховного процесу, сприяло творчому характеру взаємовідносин між методистами та вчителями. На рівні інституту, методкабінетів, шкіл, ПТУ створено на діагностичній основі картки адресної методичної допомоги. Зокрема, Миколаївський інститут удосконалення вчителів упроваджував у практику надання методичної допомоги за заявками педагогічних колективів та окремих педагогів, значну увагу приділяв систематичному вивченню професійної компетентності педагогів [7].

Отже, діяльність обласних ІУВ південних областей України цього періоду була спробою розбудови нової вітчизняної системи освіти з урахуванням кардинальних перетворень у шкільній та післядипломній освіті.

На початку 1990-х рр. запроваджуються спільні проєкти ОІУВ південних областей України, що займалися підвищенням кваліфікації вчителів філологічних дисциплін, із зарубіжними закладами освіти. Зокрема, в Одесі в серпні 1993 року розпочато таку співпрацю під керівництвом Евелін Ульріх з Представництвом ФРН у справах шкіл за кордоном, з яким інститут встановив тісні стосунки. Уже в травні 1994 року було проведено семінар Одеського інституту удосконалення вчителів, за сприяння Представництва ФРН, з питань покращення роботи з вивчення німецької мови. Згодом робота з Представництвом поглиблювалася і розширювалася. У 1994 році інститути удосконалення вчителів південних областей України беруть участь у проєкті «Конференція освітян України і Канади», яка проходила в Одесі, Миколаєві і Херсоні. Захід дав поштовх до вивчення досвіду роботи канадських вчителів. Була організована робота шести груп вчителів початкових класів, вихователів дошкільних закладів, учителів історії, української мови та керівників шкіл; два тижні викладачі з Канади (Андрій Мельник, Валентина Курилів та ін.) знайомили освітян зі своїми технологіями навчання. У 1995 році до роботи в навчально-методичній лабораторії іноземних мов Одеського ОІУВ приступила методист Барбара Льох, а лабораторії болгаристики — співпрацівник Варненського УПКБ Лідія Славова. Крім того, цей інститут удосконалення вчителів встановив тісні зв'язки з Британським Центром, Французьким Альянсом, Баварським Будинком, які діють в Одесі. Це дало можливість значно підвищити якість курсової перепідготовки вчителів тих іноземних мов, що вивчаються в закладах освіти Одеської області, надати допомогу вчителям болгарської мови та літератури, які викладали в школах з болгарським складом учнів. А кращі вчителі

німецької мови отримали можливість протягом двох тижнів знайомитися з життям німців у ФРН [14]. Аналогічний підхід до організації цієї роботи продемонстровано і в Південноукраїнському регіональному інституті післядипломної освіти педагогічних кадрів (м. Херсон): співпраця з Корпусом Миру США в Україні, Британською Радою, Французьким Альянсом, Гете-Інститутом в Україні (залучення носіїв мов до проведення лекційних та практичних занять на курсах, семінарах тощо) [3, с. 124].

Документи профільного міністерства, як і архівні матеріали, що відображають діяльність закладів підвищення кваліфікації вчителів іноземних мов досліджуваного періоду не фіксують інших радикальних змін в організації роботи чи проблематиці цієї ланки шкільної мовно-літературної освіти. Зокрема, інструкція Міністерства освіти УРСР регламентує, що з 1984-1985 навчального року в IX і X класах середніх загальноосвітніх шкіл на вивчення іноземної мови відводиться по 1 годині на тиждень, хоч навчання в цих класах здійснювалося за навчально-методичними комплектами, розрахованими на більшу кількість годин. Ця особливість методики стала предметом розгляду під час усіх форм підвищення кваліфікації вчителів іноземних мов [10].

Перегляд підходів до викладання однієї з іноземних мов й результативність цього процесу в УРСР загалом і в південних областях зокрема викладено в наказі Міністерства освіти УРСР «Про стан викладання, рівень знань і умінь та навичок учнів з іспанської мови у загальноосвітніх школах» 1988 року: іспанську мову вивчає така кількість учнів, яка становить лише близько 1 % учнів від учнів загальноосвітніх шкіл, що вивчають іноземні мови (англійська мова – 63, німецька – 24 %, французька – 12 %), хоча, відповідно до чинних нормативних документів, для задоволення потреб народного господарства необхідна кількість учнів, які вивчають іспанську мову, складає 10 %. Скорочено вивчення іспанської мови в низці областей, серед яких зазначена й Херсонська. Спостерігається «витіснення англійською мовою в багатьох школах французької, німецької та іспанської, що створює прецедент для скорочення вивчення цих мов і вищих, середніх спеціальних навчальних закладах і профтехучилищах» [11, с. 4]. У наказі зазначено, що «недостатня увага приділяється також поглибленому вивченню цього предмета». Однак відзначено, що з 8 шкіл України, де іспанська мова вивчається поглиблено й викладається з 1 класу, 2 заклади – у Одеській та Херсонській областях [там само, с. 3]. Залишається недостатнім професійний рівень частини вчителів іспанської мови. Багато з них працюють в умовах фахової ізоляції (по 1-2 учителі в районі або області). Значна кількість методичних установ (райметодкабінети, кабінети іноземних мов ІУВ) не мають фахівців іспанської мови, що негативно позначається на організації кваліфікованої методичної допомоги [там само, с. 4].

Отже, післядипломна освіта вчителів іноземних мов у досліджуваній період визначалася об'єднанням зусиль освітніх установ, міжнародних організацій, педагогічної громадськості.

З 1994 року у зв'язку з введенням у школах з українською мовою навчання нового курсу «Зарубіжна література» кабінети російської мови і літератури обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти проводили організаційно-методичну роботу щодо забезпечення результативності вивчення цього предмета. Здійснено підвищення кваліфікації педагогів; постійно функціонують творчі групи вчителів, які напрацьовують методичні розробки з найбільш складних тем курсу.

Радикальні зміни відбулися в досліджуваній період у шкільній українськомовній мовно-літературній освіті. Законодавчо закріплена обов'язковість вивчення української мови, відкриття шкіл з українською мовою навчання, профільних класів з поглибленим вивченням української мови і літератури, введення факультативів «Народознавство», «Українознавство», функціонування в загальноосвітніх закладах кабінетів народознавства (світлиць) тощо. Окрім цього, важливим аспектом діяльності курсів підвищення кваліфікації вчителів української мови і літератури стала популяризація нової

методичної системи навчання української та російської мов у загальноосвітніх школах. Відповідне рішення колегії Міністерства народної освіти УРСР рекомендувало в 1991–1992 навчальному році розпочати з 5-6 класів запровадження нової методичної системи навчання рідної та близькоспорідненої мови в усіх школах республіки. Експериментальна робота проводилась лабораторією навчання української та російської мов НДІ УРСР з 1981–1982 н. р. по 1988–1989 н. р. у 10 школах, з них – 3 навчальні заклади Херсонської області: середні школи № 1, № 11 м. Херсона, Каховська середня школа №2). До проведення дослідження в південному регіоні були залучені й викладачі мови та методики мови відповідних кафедр Херсонського педінституту, а також працівники кабінетів мови і літератури обласних ІУВ [8, с. 3, 5].

Суть нової системи полягала, по-перше, в особливих способах структурування програмового матеріалу для занять, по-друге, у послідовному здійсненні органічного взаємозв'язку в навчанні близькоспоріднених мов, зокрема в оптимальному використанні переносу знань, умінь і навичок з однієї мови на іншу, по-третє, у докорінній перебудові форм і методів навчання. Проводилося дослідження за спеціальними пробними підручниками, у підготовці яких, крім науковців лабораторії навчання української та російської мов НДІ УРСР, брали участь учителі-експериментатори та викладачі педінститутів [там само, с. 7].

Також передбачалося вивчення нової системи навчання української і російської мов в системі курсової перепідготовки вчителів. Розроблення нової методичної системи навчання української і російської мов в умовах українсько-російського та російсько-українського білінгвізму, упровадження якої в практику масової школи мало позитивно вплинути на якість знань і навичок учнів [8].

Робота з розширення мережі українських шкіл в південних областях України розпочалася на початку 1990-х років з прийняттям урядової постанови та відповідного документа профільного міністерства. Комплексний план виконання державної програми розвитку української мови та інших національних мов в Українській РСР на період до 2000 року передбачав «з метою утвердження державності української мови ... забезпечити її обов'язкове вивчення в дошкільних навчальних закладах, загальноосвітніх школах, ПТУ, вишах республіки» [6, с. 4]. Відповідно до національного складу й потреб населення планувалося завершити формування мережі загальноосвітніх шкіл, дошкільних та позашкільних закладів... у Миколаївській, Одеській, Херсонській областях... – до 1999 року [там само, с. 5]. Для здійснення цього процесу чітко визначили конкретну мережу шкіл, ПТУ, дитячих садків, які гарантовано працювали в українськомовному, російськомовному та інших режимах і відповідали б етнічній специфіці певної території. У російськомовних школах відкривалися українські класи за наявності 8-10 заяв батьків.

З-поміж іншого, у комплексному плані передбачалося подбати про забезпечення в цих школах мовного режиму, який сприяв би оволодінню дітьми державною мовою [6, с. 5-6]; здійснити поступовий перехід на новий український правопис; ... внесення до підручників, посібників та іншої навчальної літератури, що готується до друку змін відповідно до нового українського правопису [там само, с. 11]; забезпечити викладання фізичного виховання, праці, образотворчого мистецтва й співів, креслення державною мовою, для цього планувалося здійснити перепідготовку вчителів, які змогли б працювати в українськомовних школах [там само, с. 14]; розширити підготовку та перепідготовку вчителів української мови й літератури в педінститутах і університетах для повного забезпечення цими кадрами всіх навчально-виховних закладів республіки; здійснювати підготовку таких фахівців як другої спеціальності на факультетах педагогіки і методики початкового навчання 12 педагогічних інститутів (у цьому переліку – Миколаївський, Одеський, Херсонський) [там само, с. 15].

Реалії виконання плану, у якому задекларовано виконання урядової постанови «Про державну програму розвитку української мови та інших національних мов

в Українській РСР», розглянемо на прикладі Херсонської області. У нашому дослідженні такий аналіз важливий для відстеження взаємозв'язку і взаємовпливів процесів, що відбуваються в шкільній мовно-літературній освіті й післядипломній педагогічній освіті, зокрема вчителів української мови і літератури, ролі Херсонського ОІУВ у цих реформаційних процесах.

У 1992 р. в Херсонській області з 548 шкіл 409 – українськомовні, 78 – двомовні, 61 – російськомовна. Українською мовою навчалися 53,1 % учнів проти 51,0 % у 1989 році. У порівнянні з 1989 роком кількість шкіл, у яких відкриті українськомовні класи, зросла на 58 одиниць. Наприклад, у Херсоні в 1989 році була 51 російськомовна школа, 1 – змішана й 5 – з українською мовою навчання. У 1992 р. з 59 шкіл – 15 російськомовних, 6 українськомовних, у 39 відкриті українськомовні класи, у т.ч. відновлено 6 шкіл, які в минулому були українськомовними. У Каховці залишилось лише 2 російськомовні школи. Поглиблене вивчення української мови і літератури здійснювалося в 92 класах, на 246 факультативах, у 1505 групах курсів за вибором, якими охоплено 46,8 тис. учнів, що складає 26% від загальної їх кількості [12, с. 10].

Визначено заходи щодо задоволення мовних потреб національних меншин, які проживають на території області. У Білозерському, Іванівському, Нижньосірогозькому, Чаплинському районах організовані факультативи вивчення мови турків-месхетинців. У Генічеському районі 177 кримських татар вивчали рідну мову як предмет, 28 – факультативно [12].

Загальноосвітні навчальні заклади Херсонської області зіткнулися з гострою проблемою нестачі вчителів української мови і літератури. Через це 84 вчителі працювали не за фахом, 97 – пенсійного віку. У Херсоні, зокрема, – 25 пенсіонерів, 31 – неспеціаліст. З цієї причини та через змінність занять не здійснювався поділ класів на групи під час вивчення української мови і літератури в частині шкіл Херсона, Нової Каховки, Генічеського та інших районів. Деякі вчителі мали тижневе навантаження до 34 год. [12, с. 13].

Для більш повного задоволення в найближчі роки закладів області спеціалістами з української мови та літератури з урахуванням поділу класів на групи було проведено організаторську роботу з раціонального розподілу вчителів, вихователів продовженого дня. Направлено частину випускників педінститутів і педучилищ, які отримали кваліфікацію вчителя початкових класів або вчителя російської мови та літератури і володіють українською мовою, а також інших дисциплін гуманітарного профілю, з яких в області не вистачає педагогічних кадрів, за їхнім бажанням на роботу вчителями української мови і літератури з подальшими зарахуванням їх на навчання без відриву від виробництва на спеціальних та філологічних факультетах університетів і педінститутів.

У Херсонському ОІУВ створено в межах штатного розпису кафедри українознавства і управлінської діяльності та кабінет мови національних меншин. Рішення колегії рекомендувало винайти за рахунок місцевих ресурсів кошти для матеріального заохочення педагогічних працівників, які перейшли на викладання навчальних дисциплін українською мовою [12, с. 8]. Ураховуючи гостру потребу шкіл області в учителях української мови і літератури, укладено договори на цільову підготовку фахівців у 7 педінститутах, збільшено прийом студентів на відділення української філології Херсонського педінституту.

У всі навчально-тематичні плани курсів підвищення кваліфікації Херсонського ОІУВ для удосконалення змісту підготовки й перепідготовки педагогічних кадрів уведено національний компонент змісту освіти обсягом 16 год., який передбачав вивчення рідної мови і літератури, історії свого народу, його традицій, звичаїв, знання про суспільний і державний устрій незалежної України. Організовані спецкурси «Вивчаємо українську мову», «Ідеї та традиції народної педагогіки в сучасній школі», «Етнографія і фольклор рідного краю України», факультативи «Культура українського

ділового мовлення», «Основи духовної культури». Практикувалося проведення інтегрованих курсів української і російської мов з питань наступності у вивченні української мови і літератури, культури і мистецтва. Заняття з методики вивчення мов доповнено експериментальними методиками: системою укрупнення навчальних одиниць, системою модульно-розвивального навчання

Рішення колегії Міністерства освіти УРСР відзначало й недоліки в шкільній мовно-літературній освіті Херсонської області, що було наслідком, з-поміж іншого, і недостатньо ефективної роботи з підвищення кваліфікації означеної категорії педагогів: «частина вчителів ... користується застарілими дидактичними матеріалами, платівками, пісенною фонотекою; повільно вилучається застаріла література. Виявлені недоліки й у викладанні української мови і літератури. В окремих перевірених школах Голопристанського району, Херсона вчителі-словесники не позбулися старих методів навчання, стереотипів, що не дає можливості реалізувати в повній мірі сучасне прочитання творів. Вони не спрямовують зусиль на розвиток особистості учня. Не набула нових якостей фахова підготовка. Вчителі досить часто допускають мовленнєві помилки, кальки» [12]. Усе це негативно впливало на рівень і якість знань учнів. Суттєвою перешкодою у виконанні Закону про мови було переважно російськомовне оточення, особливо в міській місцевості: робота служб побуту, транспорту, торгівлі, зв'язку.

Отже, у контексті суспільних змін шкільна мовно-літературна освіта мала безпосередню проекцію на діяльність закладів післядипломної педагогічної освіти вчителів філологічних дисциплін південних областей України, які визначали метою своєї діяльності створення сприятливих умов для забезпечення освітніх потреб професійного вдосконалення педагогів.

Новою формою популяризації досвіду вчителів, у тому числі й філологічних дисциплін, у досліджуваній період стало видання обласними інститутами післядипломної педагогічної освіти науково-методичних журналів. Зокрема, в Одесі в 1993 році відроджено традицію губернського відділу освіти 1923–1925 рр. – видання часопису для вчителів «Наша школа». З 2005 року в Південноукраїнському регіональному інституті післядипломної освіти педагогічних кадрів (м. Херсон) виходить науково-методичний журнал для вчителів «Таврійський вісник освіти». У 2006 році видавничий відділ цього закладу післядипломної освіти розширив свої можливості, отримавши свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців, виготовників і розповсюджувачів видавничої продукції. На кінець досліджуваного періоду у видавництві Південноукраїнського регіонального інституту післядипломної освіти педагогічних кадрів видано 18 навчально-методичних посібників з грифом Міністерства освіти і науки України, 22 монографії науковців для педагогів, низка методичних рекомендацій для вчителів (автори – науковці та методичні працівники академії) тощо [3, с. 192].

Таким чином, для системи підвищення кваліфікації як однієї з підсистем післядипломної педагогічної освіти досліджуваного періоду характерна розбудова нової національної системи освіти та відповідна переорієнтація й перепідготовка вчителів відповідно до вимог часу. Напрямами подальшого дослідження цієї проблеми вважаємо методичні аспекти екстраполяції конструктивного досвіду в сучасну освітню галузь. Це і є перспективою подальшого наукового пошуку.

Література:

1. Березівська Л. Д. Радянська реформа загальноосвітньої і професійної школи у руслі зародження демократичних змін в УРСР (1984–1988). *Молодь і ринок*. 2008. № 1 (36). С. 25–31.
2. Березівська Л. Д. Реформування шкільної освіти в Україні у XX столітті: монографія. Київ: Богданова А. М., 2008. 406 с.

3. Жорова І. Я. Професійний розвиток педагогів у системі науково-освітніх координат КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»: від витоків до сьогодення. *Таврійський вісник освіти: спецвипуск до 70-річчя академії*. Херсон, 2014. С. 4–72.
4. Жорова І. Я. Теорія і практика розвитку професіоналізму вчителів природничих дисциплін у системі післядипломної освіти України (1940-і рр. XX – початок XXI ст.): монографія. Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2016. 448 с.
5. Примакова В. В. Післядипломна освіта вчителів початкових класів в Україні (середина XIX – початок XXI століття): монографія. Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2014. 336 с.
6. Про комплексний план Міністерства народної освіти УРСР на виконання постанови Ради Міністрів УРСР від 12.02.1991 р. «Про державну програму розвитку української мови та інших національних мов в Українській РСР на період до 2000 року: рішення колегії Міністерства народної освіти УРСР від 22.05.91 № 5/27. *Збірник наказів та інструкцій Міністерства освіти Української РСР*. 1989. № 14. С. 3–10.
7. Про організаційно-методичну діяльність Миколаївського обласного ІУВ, методичних кабінетів області по перебудові навчально-виховного процесу в школах і профтехучилищах, розвитку ініціативи, творчості та новаторських пошуків педагогів. *Збірник наказів та інструкцій Міністерства освіти Української РСР*. 1990. № 8. С. 18–26.
8. Про підсумки експерименту по створенню нової методичної системи навчання української та російської мов у заІУВ, методичних кабінетів загальноосвітній школі рішення колегії Міністерства народної освіти УРСР від 28 червня 1989 року. *Збірник наказів та інструкцій Міністерства освіти Української РСР*. 1989. № 19. С. 3–9.
9. Про проведення атестації закладів підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів міністерства народної освіти УРСР: наказ Міністерства народної освіти УРСР від 25 січня 1989 року. *Збірник наказів та інструкцій Міністерства освіти Української РСР*. № 6. 1989 рік. С. 8–10.
10. Про роботу вчителів іноземної мови у IX – X класах середніх загальноосвітніх шкіл за новим навчальним планом і новими програмами. *Збірник наказів та інструкцій Міністерства освіти Української РСР*. 1984. № 17. С. 8–9.
11. Про стан викладання, рівень знань і умінь та навичок учнів з іспанської мови у загальноосвітніх школах. *Збірник наказів та інструкцій Міністерства освіти Української РСР*. 1988. № 22. С. 3–12.
12. Про стан упровадження Закону України про мови в навчальних закладах Херсонської області: рішення колегії Міністерства освіти України від 25.11.1992 року №25. *Збірник наказів та інструкцій Міністерства освіти Української РСР*. 1993. № 4. С. 3–16.
13. Савченко О. Я. Етапи реформування змісту шкільної освіти в Україні за роки незалежності. *Розвиток педагогічної і психологічної наук в Україні 1992-2002: зб. наук. пр. до 10-річчя АПН України*. Ч. 1. Харків: «ОВС», 2002. С. 210–227.
14. Фурсенко Л. І. Сторінки історії Одеського інституту удосконалення вчителів. URL: <http://ooiuv.odessaedu.net/uk/site/departments.html>

Chuk G. P.

DEVELOPMENT OF POSTGRADUATE EDUCATION OF TEACHERS OF PHILOLOGICAL DISCIPLINES OF THE SOUTH OF UKRAINE IN 1984-2014

In the article on the material of normative branch documents and practical results of the activities of teachers' improvement institutes, the peculiarities of the functioning of the institutions that have upgraded teachers' qualification of the South of Ukraine in 1984-2014, nationally oriented period of development of the specified field of education, are revealed.

The influence of the educational reform of 1984 on the activity of relevant institutions for the improvement of teachers' qualification of philological disciplines of the South of Ukraine is analysed. The main directions of teachers' professional development are described, which was connected with the innovations of that time. The article analyses factors of development of postgraduate education of teachers of philological disciplines of the South of Ukraine in the post-reform period.

The search made it possible to determine the positive and negative tendencies of functioning of teachers' improvement institutes of philological disciplines in the studied period. Such a historical

and pedagogical search is relevant to study the possibility of extrapolation of the experience of postgraduate education of teachers of philological disciplines of the South of Ukraine into the modern educational space.

It is concluded that the system of professional development as one of the subsystems of postgraduate pedagogical education of the studied period is characterized by frequent attempts to reform the entire educational field and language and literary education in particular, and reorientation and retraining of teachers according to the requirements of the time.

In the context of social changes, the school linguistic and literary education had a direct projection on the activity of postgraduate teacher education institutions of the philological disciplines of the southern regions of Ukraine, which set out the purpose of their activities to create favourable conditions for the educational needs of teachers' professional development, including teacher training.

Key words: periodization and postgraduate education development, teachers-philologists, the South of Ukraine.

Дата надходження статті: «16» серпня 2019 р.